

La ciutat que no dorm

Melcion Mateu

Fantasmemes

A començaments de la dècada del 1860, William H. Mumler va obrir el seu estudi fotogràfic a Boston. Els clients que hi acudien sabien molt bé que Mumler era un pioner entre els pioners. Feia només unes dècades del descobriment de la fotografia i els retrats es reservaven per a ocasions molt especials; la Guerra de Secessió aclaparava els ànims dels nord-americans, i molts sentien la necessitat de retratar-se. Una fotografia per enviar a algun fill al front. Una foto dels pares. El retrat de l'estimada. Un noi vestit de soldat. Una imatge dels avis. Una llum corrosiva. Mumler fotografiava els vius i els morts. Mumler fotografiava fantasmes.

La fotografia és per ella mateixa —ho va dir Roland Barthes amb lucidesa— el testimoni d'allò absent. Mumler, però, anava més enllà, els seus fantasmes eren reals, o almenys així ho creien els qui s'acostaven al seu estudi. Vestits de dol o ben mudats, els clients s'asseien en una cadira damunt de la tarima i miraven l'objectiu. Un cop revelades, a les seves fotografies hi apareixien acompanyats dels esperits dels morts. Com un miracle.

És clar que uns anys abans, per pura casualitat, Mumler havia descobert la tècnica de la superposició. I és clar que, moltes vegades, havia de demanar fotografies dels parents desapareguts per tal de magnetitzar-les. Però els temps i el país eren propicis per a la creença en els fenòmens paranormals. Poc abans que Mumler comencés a fer diners gràcies a la seva prodigiosa màquina de retratar, les germanes Margareta i Catherine Fox s'havien comunicat per primera vegada amb un poltergeist (en alemany, "fantasma sorollós"). Després de trobar un esquelet enterrat al soterrani de casa seva, a Hydesville, Nova York, es van autoproclamar les primeres mèdioms, i així va néixer el moviment espiritista.

Sens dubte, el retrat més cèlebre que Mumler va fer és el de Mary Todd Lincoln. La vídua del president assassinat hi apareix amb el fantasma del marit dret al darrere, recolzant les mans sobre les seves espatlles. (Amb precedents com aquest, no és estrany que un personatge com George W. Bush no cregui en l'evolució, encara que la seva fesomia i el seu tarannà siguin la prova que tant i humans estem emparentats.)

El 1869 Mumler va ser condemnat per frau. Això no va impedir que el fotògraf tingués els seus deixebles. Frederick Hudson

Lady Helena Newenhami amb l'esperit de la seva filla (Anglaterra, 1872); fotografia de Frederick A. Hudson. A sota a la dreta, la vídua d'Abraham Lincoln amb el fantasma del seu marit (EUA, 1865); fotografia de William H. Mumler. A sota a l'esquerra una fotografia del 1900 de Theodor Prin.

a Londres, l'escola anglesa. Édouard Isidore Buguet a París, l'escola francesa.

L'exposició *El mèdiom perfecte: l'ocult i la fotografia*, que ofereix el Metropolitan de Nova York, documenta amb 120 imatges aparicions de fantasmes, sessions d'espiritisme, levitacions i altres fenòmens extraordinaris, des dels temps de Mumler fins a la Segona Guerra Mundial. La mostra queda dividida en tres parts: *Fotografies d'esperits*, *Fotografies d'energies vitals* (que inclouen pensaments, sentiments i somnis) i *Fotografies de sessions d'espiritisme*. L'interès de la mostra

rau en algunes curiositats: des de fotografies de fades, al més pur estil Disney, a d'altres més desagradables, amb mèdioms en estat de trànsit o amb emanacions d'ectoplasma (amb aspecte de iogurt).

Però més enllà d'aquestes rareses, l'exposició documenta el desenvolupament de l'ocultisme i el moviment espiritista, la seva relació amb la ciència i amb determinats moments històrics. El descobriment dels raigs X, el 1896, o la psicoanàlisi de Freud, per exemple, legitimaren per a molts la pràctica d'aquest tipus de fotografies. La Guerra de Secessió, la Comuna de París i la Primera

Guerra Mundial, entre d'altres moments crítics, asseguraren un públic receptiu per a una activitat que es feia amb fins comercials.

Científics com ara Alfred Russel Wallace, Charles Richet i Pierre i Marie Curie, per citar-ne alguns, i autors com ara Sir Arthur Conan Doyle i Henri Bergson, entre d'altres, es van deixar seduir per aquesta mena de fantasies. Mèdioms com Eusapia Paladino, ocultistes com Hyppolyte Baraduc i fotògrafs com William H. Mumler van arribar a fer-ne una manera de guanyar-se la vida. La mostra esdevé, finalment, un testimoni de la cobdícia humana.

Libres recuperats

Oriol Izquierdo

Cabells llargs

L'obra, guardonada amb el premi Josep M. Arnau d'Arenys de Mar l'any 1980, va ser el volum 62 d'*El Galliner*, la sèrie de teatre de la col·lecció *Els llibres de l'Escorpi* d'Edicions 62. La firmaven Jordi Mesalles i Miquel Casamayor i duia el subtítol *La balada dels nois dels cabells llargs*. La precedien dues citacions, una d'*El despertar de la primavera*, de Frank Wedekind, i unes paraules de Mike Jagger, seguides d'una pàgina amb diverses dedicatòries en tres paràgrafs (les primeres, per a Brian Jones, John Lennon i Nick Ray).

Abans de l'elenc de personatges —quatre noies, cinc nois, dos músics i una dotzena d'icones de la cultura pop—, unes *Notes per a/des d'una dramaturgia* evidencien la voluntat alhora costumista i crítica amb què els autors aborden aquesta cabusada en l'adolescència; després del text, encara unes altres onze *Notes per a la posada en escena*, la majoria per evidenciar la procedència d'alguns textos interpolats en l'obra. I enmig, el text en dues parts, primer *El comiat del matrimoni Dràcula* i després *El cementiri dels elefants*, ubicades a Barcelona l'any 1966 i el 1969. Ells comencen en un bar del Xino mirant-se les prostitutes com qui descobreix el món per un forat; elles berenen xocolata amb melindros mentre mantenen una inevitable conversa sobre la menstruació. A partir d'aquí, les converses d'elles, les d'ells, les de tots plegats, adolescents acomodats amb la il·lusió d'esdevenir rockers del futur, van enfilant els tòpics existencials i ideològics que corresponen a l'edat i a l'època, sense màscares, amb contundència.

No vaig conèixer Jordi Mesalles, però d'ençà que vaig veure l'obra representada al Romea, aleshores que tenia una edat gairebé pròxima a la dels seus protagonistes, el seu nom m'ha acompanyat sempre, sovint, prou perquè em calgui fer-li aquest modestíssim homenatge. Edicions 62 ha reeditat diverses vegades *Els Beatles contra els Rolling Stones*; no em consta, en canvi, que hagi estat mai reposada en cap teatre.

Els Beatles contra els Rolling Stones
J. Mesalles i M. Casamayor
Edicions 62. Barcelona, 1981